

Wołoszyński, Ryszard W.

Konferencja o niemiecko-rosyjskich stosunkach naukowych w XVIII wieku

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 5/3-4, 556-558

1960

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jest to fizyczna geografia ogólna, ujęta pod kątem widzenia ziem polskich, traktuje ona o rzeźbie, sieci rzecznej i atmosferze.

Wykłady te nie mogą nie zwrócić bacznej uwagi każdego badacza dziejów polskiej geografii. Znajdą się w nich wprawdzie niezbyt fortunne terminy a nawet błędne tłumaczenia zjawisk, szczególnie tych które nie występują na obszarze Polski, jednakże zawarta w tym manuskrypcie terminologia nie jest zjawiskiem oderwanym a wiąże się z wielkim pionierskim wysiłkiem poety-geografa, zmierzającego do opracowania geograficznej syntezy. Wielka systematyczność i bogactwo specjalistycznych pojęć i terminów jaka występuje w tych prywatnych, epizodycznie wygłaszanych wykładach, pozwala przypuszczać że zniszczony w 1846 r. siedmioletni jego dorobek musiał być imponujący.

Józef Babicz

KRONIKA ZAGRANICZNA

KONFERENCJA O NIEMIECKO-ROSYJSKICH STOSUNKACH NAUKOWYCH W XVIII WIEKU

W dniach 24—28 maja 1960 r. odbyła się w Berlinie konferencja na temat niemiecko-rosyjskich stosunków naukowych w drugiej połowie XVIII wieku. Organizatorem jej był Dział Historii Nauki i Stosunków Naukowych (specjalnie niemiecko-słowiańskich) Instytutu Historii Niemieckiej Akademii Nauk w Berlinie, kierowany przez członka tejże Akademii prof. dr E. Wintera. W obradach wzięło udział kilkudziesięciu pracowników naukowych z terenu Niemieckiej Republiki Demokratycznej, oraz kilkusobowe delegacje zagraniczne. Kierownikiem delegacji radzieckiej był historyk nauk przyrodniczych prof. dr N. A. Figurowski, znany w Polsce m. in. z interesujących wypowiedzi na sesji naukowej ku czci Macieja z Miechowa, czechosłowackiej — ceniony sławista prof. dr J. Dolanský, polskiej — prof. dr K. Opalek. W konferencji uczestniczyło również paru przedstawicieli nauki NRF oraz prof. dr R. Portal, kierownik Instytutu Studiów Sławistycznych w Paryżu, uprzednio bawiący również w Polsce.

Obrady zgrupowane były wokół kilku zasadniczych zagadnień. Pierwszy dzień poświęcono podstawowemu problemom stosunków naukowych w drugiej połowie osiemnastego wieku ze szczególnym uwzględnieniem stosunków niemiecko-rosyjskich, drugi — działalność Lomonosowa, trzeci — historykowi Schlözerowi, czwarty — przyrodnikowi Pallasowi.

Wprowadzający referat o rozwoju osiemnastowiecznych powiązań naukowych niemiecko-rosyjskich wygłosił w dniu otwarcia prof. Winter. Po szkicującym ogólne tło powiązań nauki z rozwojem społecznym wystąpieniu prof. dr L. Swowobdy z Pragi, prof. Figurowski omówił współpracę niemiecko-rosyjską w dziedzinie chemii; a prof. dr M. Miller (Drezno) — w dziedzinie matematyki. Następnie prof. dr O. Volk (Würzburg) i dr P. Cappeller (Bad Salzungen) przedstawili losy zakupionej przez Katarzynę II spuścizny Keplera. W tymże dniu miały miejsce dwa wystąpienia mgr. R. W. Wołoszyńskiego (Warszawa), przedstawiające mecenat Stanisława Augusta Poniatowskiego wobec rosyjsko-niemieckich powiązań naukowych oraz wybrane poglądy Francuzów na rozwój współczesnej im nauki rosyjskiej w XVIII w. Oparte na mniej wyszukanym dotąd materiale archiwalnym doniesienia te wzbudziły pewne zainteresowanie zgromadzonych. Pierwszy dzień obrad zamknęły referaty dr O. Feyla (Jena) i dr E. Amburgera (Giessen) o materiałach do dziejów niemiecko-rosyjskich powiązań naukowych, znajdujących się w bibliotekach NRD i NRF, oraz kilka krótkich komunikatów naukowych.

Zagadnienia myśli naukowej, technicznej i literackiej Lomonosowa i powiązania jej z pracami uczonych niemieckich były przedmiotem referatów dr W. L. Czenekala (Leningrad), prof. dr B. B. Kafengauza (Moskwa), prof. dr G. Mühlfordta (Halle), prof. dr A. Kauffeldta (Drezno), P. Kirchnera (Weimar), A. Rau (Jena) i dra P. Hoffmanna (Berlin) oraz paru doniesień i wystąpień dyskusyjnych. Wśród tych ostatnich szczególne zainteresowanie wywołała sprawa znaczenia powiązań naukowych Lomonosowa ze znanym chemikiem niemieckim — Ernstem Stahlem (dr I. Strube — Lipsk i prof. Figurowski).

Trzeci dzień obrad, poświęcony działalności Schläzera, przyniósł po wprowadzającym referacie prof. Wintera nadzwyczaj ciekawy dwugłos o znaczeniu koncepcji naukowych osiemnastowiecznego historyka niemieckiego, szczególnie jako wydawcy i badacza najstarszych kronik ruskich (profesorowie A. A. Zimin — Moskwa i L. Müller — Kiel). Prof. dr L. Kurdybacha (Warszawa) omówił współpracę Schläzera z nauką polską, a szczególnie ze znanym towarzyszem, założonym w Gdańsku, a później przeniesionym do Saksonii przez ks. Jabłonowskiego. O początkach zainteresowań sławistycznych w Czechach osiemnastego wieku, pozostających pod wpływem ówczesnych badań uczonych niemieckich, mówili prof. Dolanský, dr J. Tibenský (Bratysława) i dr J. Klíma (Praga). Krótsze komunikaty naukowe wypowiedzieli w tym dniu P. Kirchner, G. Schilfert (Berlin) oraz B. Widera (Berlin). W dyskusji zabrał m.in. głos dr S. O. Szmidt (Moskwa), polemizując z pewnymi sformułowaniami prof. L. Müllera, o zbieżności wypowiedzi Schläzera z poglądami współczesnej nauki radzieckiej.

Ostatni dzień zajęty referaty poświęcone P. S. Pallasowi. Rys życia i działalności znanego przyrodnika i geologa dał prof. dr E. Stresemann (Berlin), poczem prof. Portal przedstawił wyniki podróży naukowej Pallasza po Uralu w r. 1770. Dr J. Vávra (Praga) zarysował z kolei czesko-rosyjskie powiązania naukowe w XVIII wieku. Krótsze wystąpienia dyskusyjne i doniesienia należały w tym dniu do kand. E. Družyniny (Moskwa), prof. dr W. A. Gołobuckiego (Kijów), dr P. Hoffmanna, dr B. Widery i prof. dr G. Mühlfordta.

Obrady zamknął prof. Winter, podkreślając duży dorobek konferencji, która zgromadziła zarówno historyków jak i przedstawicieli nauk przyrod-

nicznych i matematyczno-fizycznych. Poważne zacieśnienie takiej współpracy przyczyni się niewątpliwie do dalszego kształcenia się jednolitej, marksistowskiej koncepcji nauki, obejmującej wszelkie dziedziny życia. Na podkreślenie zasługiwała również, zdaniem mówcy, atmosfera współpracy i przyjaźni międzynarodowej, jaka emanowała z obrad konferencji.

Strona organizacyjna konferencji była bez zarzutu. Organizatorzy włożyli wiele wysiłku, by umożliwić gościom zagranicznym wzajemne zapoznanie się i uprzyjemnić im pobyt w Berlinie. Delegacja polska wyniosła z obrad wiele korzyści. Rozmowy, przeprowadzone przez prof. Opałkę z prof. Winterem i jego współpracownikiem dr H. Lemke, autorem niedawno wydanej pracy o powiązaniach braci Załuskich z nauką niemiecką, doprowadziły do nakreślenia planu współpracy między odpowiednimi placówkami Polskiej i Niemieckiej Akademii Nauk w dziedzinie badań nad powiązaniem nauki polskiej z niemiecką w dobie Oświecenia. Podjęte ma być w szczególności wydanie zbioru prac przygotowanych zarówno przez autorów polskich jak i niemieckich. Wspomnianym zagadnieniem poświęcony był również złożony do protokołu obrad konferencji komunikat prof. Opałki: „Kilka uwag dotyczących badań nad niemiecko-polskimi stosunkami naukowymi w okresie Oświecenia“.

Wszystko to pozwala na pozytywne ocenie berlińskiej konferencji oraz na uznanie wysokiej przydatności i potrzeby częstszego organizowania podobnych międzynarodowych roboczych spotkań naukowych. Całość materiałów konferencji objęta ma być specjalnym wydawnictwem. Umożliwi to w niedalekiej przyszłości pełne zapoznanie się z dorobkiem obrad wszystkich zainteresowanym historykom Oświecenia polskiego, mającego przecież tak wiele nie w pełni jeszcze docenionych i opracowanych powiązań zagranicznych. Wśród tych ostatnich na specjalną uwagę zasługują stosunki z nauką niemiecką i rosyjską, które nie znalazły dotychczas odpowiedniego oświetlenia w literaturze polskiej. Kwestie zaś te wiążą się ściśle ze współpracą uczonych rosyjskich z niemieckimi. Wielę referatów, wygłoszonych na konferencji, stanowiło przy tym cenny przykład metodologiczny opracowania złożonej problematyki międzynarodowych powiązań naukowych doby Oświecenia w sposób bezstronny, z zachowaniem prawidłowego spojrzenia na całość procesu dziejowego.

Ryszard W. Wołoszyński

Włochy

NOWE WŁOSKIE WYDAWNICTWO KLASYKÓW NAUKI

Firma wydawnicza Paolo Boringhieri z Turynu rozpoczęła wydawanie nowej serii klasyków nauki pod nazwą *Collana di Classici della Scienza*, w której ukazywać się mają najcenniejsze dzieła uczonych z wszystkich